

Töredékek a' kisdedovás érdekében.

(II. Egy kis statistikai áttekintés.)

Előbbi cikkben, úgy hiszem, minden csillogó phrasis nélkül is kellő világosságba helyeztem a' k. c. int. terjesztő egyesület jótékony hatását, de kitüntettem azt is, hogy koránsem akarom, nyegle módra ez egyesületet dicsőíteni, más jótékony egyesületek rovására. Szándékom csak az, hogy figyelemztessék az ügymenetbe tán kevésbé avatottakat: mikép ezen egyesület mind szellemi iránya, mind anyagi cselekvőségénél fogva méltán foglal helyet bármely egyesületek mellett, 's hogy a' haza felvirágzását őszintén ohajló honfiak, midőn más egyleteket pártolnak, épen nem érezhetik magokat mintegy az „egymásután“ és „súly“ megfontolásánál fogva felhivatva ezen egyesület mellőzésére. A' szellemi és anyagi hatás mekkoraságát azonban — mivel számok legbiztosabban szólnak, legjobban kiüntethetik némely adatok. Lássuk ezeket.

A' képező-intézetnek 1837ik octob 7kén Tolnán történt megnyitása óta közbeesvén annak 1843ik oct. 15én Pestre áttelepítettése 1846ik év végeig, tehát összesen 9 év és 3 hónap alatt, a' képeztetésben vagy is az intézet szellemi jótékonyágában részt vett 122 növendék. (Az anyakönyvi folyó szám szerint ugyan 124 volna; de mivel kettő két különböző időszakban ismételve beiratott, a' valóságos szám csak 122). Ezek közt volt néhány olyan, ki vagy fel nem fogván e' pálya szentebb célzatait, vagy egyáltalán magát arra alkalmasnak nem érezvén más életmódot választott; némelyek, különben is tanítói pályán foglalkozván, azon dicséretes számtékkal töltötték több v. kevesebb időt az intézetben, hogy a' kisdedovással megismérkedjenek; mások pedig egyenesen az intézetből alkalmaztattak házi tanítókul. Valóságos ovóintézeti vezetéssel pedig jelenleg is huszonhét foglalkozik.

Azonban a' képező-intézetnek a' vidékekre kiadó szellemi hatása nemcsak ezen még most is tetleg működő 's egyenesen ezen intézetből kikerült 27 ovó által képviseltetik; sokkal feltűnőbb lesz ezen hatás a' közvetett eszközös által. Mig t. i. 1829 óta 1-37ig tultunkra mintegy 7 intézet keletkezett az országban: most 1846 végén a' két magyar hazában 61 illy intézet létezik. Ezekre pedig a' közvetett hatás nemcsak gyanítható, hanem sokra nézve kétségtelenné is válik az által, hogy a' képező-intézet utmutatásai nyomán keletkezett némely intézetek ismét másoknak szolgáltak mintául. Így az erdélyiek nagyobb részt az almási és zsigódi szerint, három felső magyarországi pedig a' kassai szerint alakultak. Tekintetbe veendő még az is, hogy némely intézetekben, noha már most nincsenek, a' tolna-pesti képező-intézetből kikerült ovók kezdék meg a' dolog gyakorlatát, kik azonban később e' pályáról leléptek.

Az ügy terjedésének tehát, mint érintem, legszólóbb bizonyítványa az intézetek szaporodása. Igaz, hogy csekély e' szám: 61 ovó-intézet a' két hazában 1846 végén. Igen csekély ezen országok terjedelme 's népességéhez mérve. Azonban épen ez kiállja hangosan: mennyi még a' hiány, mennyit kell még tennünk, hogy az országos műveltség igényeinek kellőleg megfelelhessünk. De kétségbe esnünk épen nem kell a' lehető fejlemény felett, ha tekintetbe vesszük az arányt, melyben a' szaporodás történt. Nézzük csak. 1829től 1843ig keletkezett 34 intézet; ezek közül megszűnt 2; 1843 óta keletkezett 30, ezek közül egyet ideiglen megszűntnek kell tekintenünk. Fen áll tehát ma az első 14 év alatt keletkeztek közül 32, az utóbbi 3 év alatt létesültek közül pedig 29, azaz összesen 61. E' szerint a' szaporodás aránya kedvezőnek

mondható. Adja isten, ha több nem is, legalább 30 létesüljön minden 3 év alatt. (Más alkalommal a' létező ovó-intézeteket név szerint is közlendem, hogy annál könnyebben megtörténhessék a' kiigazítás, ha ne talán egyik vagy másik intézet tudomásunkra eddig nem jutván a' lajstromba föl nem vétetett volna)

Ez az, mit a' képező-intézet, 's illetőleg egyesületnek szellemi hatásáról szám-adatokban akartam ez uttal röviden közleni.

De az anyagi érdekek barátját sokszorta nagyobb mértékben meglependi az, mit az intézetnek, a' növendékek irányában gyakorlott anyagi jótéteményeiről mondandó vagyok.

Előre kell bocsátnom, hogy az egyesület a' képező-intézet alapításakor hat rendes segélydíj osztogatott folyvást mindaddig, mig pénzbeli körülmények által kényszerítve látá magát a' hatot négyre alászállítani. Ime egy szerény újmutatás: mennyivel több jót tehetne az egyesület, ha bővebben partoltatnék örökítvények és részvények által! A' négy rendes segélydíj most is folyamatosan van szakadatlanul. Képezik pedig a' rendes segélydíj: lakás, bútor, ágybeli, gyertya, fűtés és havonkénti 8 pgó ft. De mióta az egyesület intézeti háza Pesten felépült, t. i. az 1814dik év nyara óta, ugynevezett félsegélydíj is létesített az egyesület; melly minden előbb említett javadalmakban áll, a' 8 pengő ftot kivéve. Van illy félsegélydíjas rendszert h á r o m, ugy hogy e' szerint 7 ifjú lakik folyvást az intézet épületében.

Ha már most, nem is tekintve a' gyertya-fa- és bútorzatra menő költségeket, csupán a' rendes segélydíjasoknak nyújtott havonkénti 8 pgó ft készpénzt vesszük számításba, következők eredményt nyerjünk. Rendes segélydíjas volt az intézetnek 1837ki october óta 1-46 végéig: 45. Ezek közül kilépett már 41, vagy is tulajdonképen 40, mert egy még Tolnán az intézetben meghalt, 4 pedig jelenleg is az intézet segélydíjas. A' 40 kilépett közül 30 lépett kisdedovói pályára, ezek közül egy már meghalt, 11 lelépett, 18 most is gyakorló kisdedovó.

A' 45 segélydíjasnak 9 éven 's három hónapon át 1846 végeig nyújtott segélypénzek összege, miután ki hosszabb ki rövidebb időig, némelyik egész két vagy egy évig, másik csak néhány hónapig vagy hétig húzta -- igen szép mennyiségre rúg. Kiosztatott ugyan is 1846k év végéig 415 hónapnyi segélydíj, vagy is 3320 pgó ft készpénzben! Ha meggondoljuk, hogy ezen felül némelynek az egyesület rendkívüli segélyzést is nyújtott, nyugodt lelkiismerettel mondhatjuk: hogy ama szent pénzeket az egyesület valódi jótékonyágra használta.

Hátra van még pár szóval megérteni az egyesület jótékonyágának azon részét, melyet példányovó-intézete által gyakorol kisdedek irányában. E' jótékonyág szellemi oldala maga a' megová, vagy is intézeti legelemibb nevelés. Vón pedig részt az intézet ápolásában Tolnán 6 év alatt anyakönyvi folyó szám szerint: 335, Pesten 1813ik oct. 15ke óta 1846 végéig, szinte anyakönyvi kimutatás szerint: 248. Az anyagi jótéteményt illetőleg már maga azon csekélydíj (20 pgó kr. fejenként) melly havonként szedetik, nemét az emberszeretnek föltételezi, miután illy kevés jutalomért annyiféle 's olly czélszerű alkalmazásban csak emberszeretet részhelheteti a' gyermeket. De tényleges anyagi jót is éreztet az intézet a' szegény gyermekek szüléivel, midőn két év óta (ez elv csak 1845 elején lón elfogadtatva) 21 szegény kisdedet ovásdíj-menten fogadott szerető kebelébe.

'S illy egyesület, melly ennyire szívén hordozza a' hazának erkölcsi érdekét, melly ennyire buzdúl a' fiatal nemzedék lelki nemesítésért, nemcsak, hanem ez 'üdvös szán-

déknak életbe léptetéseért, a' szentebb vágyak sugallatain kelt ige megtestesítéseért szellemet és gondosságot, pénzt, időt és lelkességet áldoz a' hon oltárán; illy egyesület, melynek hatása a' jótékonyság mind szellem-erkölcsi, mind anyagi mezején felvirágozik; illy egyesület nem érdemelné, hogy az elsők közt említették. valahányszor e' nemzet felvirágoztatásáról van szó? Sőt igen. Bármí szerény-csendesen folytassa is munkálkodásait: a' gondolkodó hazafinak figyelmét ki nem kerülheti. Valamint egyes ember keblében, úgy vannak nemzetek élteben is zajtól megpihenő pillanatok, melyekben a' komolyan nyájas kegyelet angyala derült nyugalommal tekint szét az emberiség kalászdús vetésein, hogy harmatoztassa oda malasztját, hol arra legnagyobb szükség van. Illy pillanatok kell megvigasztalni egykor ez egyesület lételet, 's a' nemzeti kegyelet angyalának illy pillantás örökké áldásossá teheti minden működését. Addig is, míg ez történnék, egyesek akarati szilárd-ágában találhatja fel az ápoló erőt. Igen ti hazámnak lelkesei, a' ti kezetekben ez egyesület jövője. Ne hagyjátok azt elhervadni. Az emberszeretnek olly gyümölcse ez egyesület, melyért, ha sorvadnia kellene, töletek, kiire áldással mosolygott az ég, kérend számot a' nemzet nemtője Isten színe előtt. Ney Ferencz, k. o. k. int. igazgató.

Kisfaludy-társaság 1847ki üléseinek vázlata.

Januárban a' társaság háromszor ült. — 2kán az *igazgató* a' társaság által kiadott *Hellen könyvtár* második kötetét mutatta be, melyben Pythagoras Arany Mondatai Kis János társ. tagtól, és Isokrates négy beszéde Szabó István társ. tagtól foglaltatik; a' *titoknak* pedig a' társasági megbízásból általa szerkesztett és kiadott *Magyar népköltési Gyűjtemény* második kötetét, melyben 545 dal, 12 monda, a' szerkesztő terjedelmes értekezése népdalköltészetünkről 's a' betűrendű tartalomjegyzéken kívül egy, a' két kötethez tartozó földirati mutató, foglaltatnak. A' titoknaknak ez úgyben eddig tanusított buzgó és szerencsés fáradozásáért egyhangú köszönet szavaztatott. — Határozottatott ez uttal, hogy István főhő Ö Fenségének, valamint a' társaság eddigi kiadásából, úgy a' legújabbakból is, névszerint a' Széptani Remekírók két kötetéből, a' Hellen könyvtár két kötetétől 's a' Népköltési Gyűjteménynek szinte két kötetéből példányok ajánltassanak fel. — Olvastatott a' nmélt. *főtárnok* ur levele az elnökhöz, melyben jelenti, hogy a' francia követség által a' cs. kir. udvari 's állodalmi kancellaria útján a' birodalomban létező tudós társaságok szervezte, szabályai, jutalmazásai és tagjai iránt hiteles adatok közlése kértvén, e' részben nádor Ö Fenségéhez megkeresés intéztetett: mi végett a' fen kijelölt célra a' Kisfaludy-társaságról is az érdekelt adatok hivatalos megküldése kívántatik, miknek szerkesztése el is rendeltetett. — Nyomatás végett két kézirat mutattatván be: 1. *Munkák és Napok, akreli Bestodostól*. 2. *Marcus Aurelius Antoninus császárnak önmagához írt XII. könyve*, mind kettő S. I. által görögéből fordítva, azoknak két két vizsgáló rendeltetett. — Történtek ez ülésben némelly előintézkedések a' választások, jutalomtétételek és évi közülésre. — Végül örömmel értette a' társaság, hogy a' volt Almanach-társaságtól reá átruházott pénztámaradvány, mely a' vizsza nem váltott részvény-jutalékokból keletkezett, miután nov 30ig, mint a' viszszaadhatóság határnapjáig csak 3 részvényes vette föl részét, 250 ft. 34 krt. teszen p., mely összeget az igazgató az Almanach-társaság jegyzője által neki átküldött számadásokkal együtt beadván, e' summa a' pénztárba, az ir. manyok pedig a' levéltárba tétettek. Január 23. a' függőben levő *pályamunkákról* adattak elő a' szokott tudósítások. A' társaság rendes *szépműi jutalmára* érkezett tizenegyi költői beszély közül az öt vizsgáló (Bartfay, Gaal, Garay, Tóth Lőrincz, Vörösmarty) egyértelműleg a' IV. számú, „Toldi“ című költeményt ajánlotta megkülönböztetéssel jutalmaztatni, az V. számú pedig „Szuhay Mátyás“ mint második rangút, dicséret mellett nyomatni. Az ülés örömmel

értésült e' pályázás szép sikeréről 's méltatása jeléül, vékony pénzbeli erejéhez képest, a' 15 arany jutalmat húszra emelte. Felbontatván az illető jeligés levélké, kitünt, hogy a' koszorúzott mű szerzője *Arany János*, nagyszalontai jegyző, ki „Az elveszett alkotvány“ című vig eposával mult évben is koszorút érdemelt a' társaságtól. Mellesleg jelentjük, hogy az epos immár sajtó alatt van 's hogy Toldi is azonnal nyomtatni határozottatott. A' második rangú mű szerzőjének *Tompa Mihály*, isméretes derék népköltőnk találtatott. — A' Marczibányi-Vincenzia-féle *rendkívüli költői jutalomra* érkezett hét legenda közül az öt vizsgáló (Bajza, Czuczor, b. Eötvös, Schedel, Székács), többségének ajánlatára a' VII. számúnak íteltetett a' tizenkét arany jutalom. Szerzője a' műnek, mint az a' felbontott jeligés levélből kitetszett: *Garay János* társasági tag, ismét az, ki szinte a' Marczibányi-jutalmat mult évben „Frangepán Kristófné“ című költői beszélyével nyert el. — Végre a' Császár Ferencz társ. tag által gyűjtött 12 arany jutalom mellé kihirdetett *rendkívüli szépműi feladásra* (a' sonett elmélete és története) b. küldött négy értekezés közül a' három megbízott vizsgáló (Császár, Erdélyi, Szontagh) egyértelmű ajánlatára a' III. számú koszorúztatott meg, melynek szerzőjeül, a' jelmondatos levél felbontása után *Lakner Sándor* találtatott. E' műveknél is minél előbbi kinyomatásuk elrendeltetett. Ezek után *Császár Ferencz* társ. tag pénztárnok-ajánlásra is felszólítottatott. Ugyanezen tisztelt tag j. lentvén, hogy a' f. évre is magára vállalja egy 12 aranyból állandó rendkívüli jutalom összeszerzését, a' tagok figyelemessé tétettek, hogy egy rend's szépműi 's egy Marczibányi-féle költői feladason kívül egy rendkívüli széptaniról is gondoskodnának a' jövő ülésig. Ezek után az ülés bizottsággá változván, b. Eötvös József elnöklété alatt a' tagok által írásban ajánlott hat érdemes író qualificatiójáról vitatkozván, mind a' hat a' választó ülésnek ajánlatott; ezeken kívül titoknakul újra Erdélyi János, pénztárnokul pedig Szigligeti Edvárd jelöltetett ki. Január 30. a' választások meg is történtek. Titoknak és pénztárnok három évre, a' bizottság által kitűztettek levének. Tagi hely kettő ürülvén meg, e' társasági évben: Kis János és Vajda Péter halála által, egy új hely pedig évenként betölthető levén (míg a' tagok száma a' negyvenet éri el), összesen három tag volt választható. Nevezetes többséggel ajánlott k. közül el lőnek választva: *Pulzsky Ferencz*, táblabíró, jeles széptanász; *Szenczy Imre*, prémontréi kanonok 's akad. lev. tag, a' romai irodalomnak nálunk legkitünőbb képviselője; végre *Tompa Mihály*, bejei (Gömörben) ref. pred, a' népr. gék köz kedvességű szerzője. Következett a' jutalom-tétételek megválasztása. A' meghívva volt vizsgálatok előadása nyomán *Sophokles* szomorújátéka: *Oidipos a' király* Szűcs Dániel által görögéből fordítva, kijavíttatni 's így a' hellen könyvtárba felvételni, Hesiodos „*Munkák és Napok*“ című műve 's *M. Aurel XII. könyve* visszaadani rendeltettek *Euripides* tragoediája: *Iphigenia Aulisban* Sz. K. által fordítva vizsgálás alá bocsátatott. Cs. B. ajánlközása magyar *Platója* iránt, tett feltételei mellett, el nem fogadtathatott. Legérdekesb tárgya ezen ülésnek Dante Poklának XXXI. éneke volt, melyet *Császár Ferencz* társ. tag, olaszból rímellen de jambusos terzinákban dolgozva, mutatól terjesztett elő. Előttünk volt az eredeti és meglepetve győződünk meg a' teljes hűségről, a' műfordító ritka könyvűségéről 's nyelvünk kitünő képességéről. A' társaság, megfontolván, milly nagy és meszsze kiható szolgálatot teend irodalmunknak, ha e' remekműnek fordíttatását eszközli 's egyértelműleg méltatva a' tisztelt tagnak e' részbeni hivatását, felkérte őt, hogy eredetiének számos nehézségétől el nem csüggesztve, folytassa azt: a' társaság, csekély pénzerejével nem jutalmazhatja ugyan fáradságát, de kész azt kiadni 's a' kiadást a' költségek megtérülte után a' tisztelt szerzőnek átadni: mire Cs. ur reá állván, a' Divina Comoediának cum notis variorum magyarul kiállítását megígérte. *Tóth Lőrincz* társ. tag „*Uti tárca*“ című munkájával kedveskedett a' társaságnak. — Február 6. reggeli 9 órakor tartott ülésben a' gaz-